

De Reekenmeester

Hans Blokdijk

COLUMN

Laatst zag ik hem nog weer eens, de Reekenmeester. Ik trof hem in de hal van het hoofdkantoor van de rechtsopvolger van de accountantsmaatschap waar ik het overgrote deel van mijn professionele carrière heb gesleten. Hij is daar ook al ruim dertig jaar geleden binnengekomen: een bronsplastiek, aangeboden door het dankbare personeel ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van die accountantsmaatschap. Zelf was ik nog 'personeel', dus ik heb nog aan hem meebetaald.

Dat waren nog eens tijden! Toen waren alle vennoten nog professionele accountants. De Wet op de Registeraccountants was net van kracht geworden, en in dat kader had de Staatssecretaris van Economische Zaken de Regelen Beroepsuitoefening Registeraccountants (RBR) afgekondigd, bij wijze van overgangsmaatregel.

Ter gelegenheid van genoemd jubileum gaf de maatschap toen een bundel 'Stramien' uit, waarin per artikel van de RBR een uiteenzetting van één der vennoten was opgenomen; alle vennoten hadden zo'n beschouwing geschreven.

Ik was daar trots op: dat was nog eens een accountantsmaatschap. Bovendien: ik was toen

stiekem bezig mijn eerste artikel te schrijven, over steekproeven in de accountantscontrole, en ik voelde mij toen redelijk gerust dat ik van hogerhand niet als een 'Streber' beschouwd zou worden. Van mijn leeftijdgenoten was ik op dat punt niet zo zeker, maar dat is later meegevallen.

Tja, die Reekenmeester. In die tijd noemden Zuid-Afrikaanse accountants zich óók zo, maar die benaming zal door de afnemende populariteit van het Afrikaans aldaar wel in onbruik zijn geraakt. Er is echter nog een andere reden om die titel spaarzaam te gebruiken.

Na de publicatie van mijn artikel werd ik benoemd tot voorzitter van de subcommissie Steekproeven van het NIVRA. Eén van de leden van die commissie placht in de marge van de vergadering te mopperen: 'Accountants kunnen niet rekenen!'

In het begin leek mij dat een krasse uitspraak, maar bij nader inzien kon ik mij niet aan de indruk onttrekken dat er een kern van waarheid in stak.

Let wel: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen gaan accountants uitstekend af. Machtsverheffen en worteltrekken worden al lastiger, gezien de problemen die men soms heeft met samengestelde interest, en zeker met levensverzekeringswiskunde. En als er (natuurlijke) logaritmen aan te pas komen, zoals bij simpele statistische formules, geven vele accountants inderdaad niet thuis.

Dit lage niveau van vaardigheid is onlangs nog eens wereldwijd gecanoniseerd. In de pas verschenen herziene IFAC-richtlijn over steekproeven en andere detailwaarnemingen wordt ruimte gelaten voor de toepassing van 'niet-statistische' steekproeven, net als in de oude

Prof. J.H. Blokdijk is directeur van J.H. Blokdijk Advies B.V. en adviseur van ondernemingen en accountants. Daarnaast is hij hoogleraar Toegepaste Accountantscontrole aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij heeft vele vaktechnische functies bij het Koninklijk NIVRA vervuld en is lid van het bestuur van de Stichting Toezicht Effectenverkeer.

richtlijn. De nieuwe richtlijn bepaalt echter wel dat de omvang van de steekproef geen rol behoort te spelen bij de keuze tussen een 'statistische' en een 'niet-statistische' steekproef.

Dat lijkt vooruitgang. De voorschriften bepalen dat de accountant de elementen die de omvang van een steekproef bepalen, moet kwantificeren door de vaststelling van een tolerantie en de uitvoering van een risicoanalyse; ik abstraheer hier even van een ander technisch detail. Als de accountant dat gedaan heeft, volgt de omvang van de steekproef uit algemeen beschikbare tabellen: de accountant kan die ook laten uitrekenen door een computer met algemeen beschikbare audit software. Een fluitje van een cent, zelfs voor accountants die zich niet graag met de titel 'Rekenmeester' zouden laten sieren.

Maar die nieuwe internationale richtlijn bepaalt even verder, dat de omvang van de steekproef niet op statistische leest geschoeid behoeft te zijn, maar ook op puur subjectieve,

'judgemental' gronden mag worden vastgesteld. Dit is een ernstige terugval in de struisvogelpolitiek. Als een correcte steekproefomvang gemakkelijk is te berekenen, is het intellectueel weinig integer die mogelijkheid niet te gebruiken. Ook maatschappelijk lijkt mij dit niet verdedigbaar.

Het is evenwel nog erger. Ook de correcte selectie van te controleren steekproefelementen en een strikt logische evaluatie van de steekproefresultaten zijn heden ten dage eenvoudig mogelijk met audit software die al op de plank ligt. Die lijkt daar ten dele, althans bij de openbare accountants, slechts stof te vergaren. En dat wordt in de nieuwe richtlijn, anno 1998, gesanc-tioneerd.

Het lijkt erop dat het accountantsberoep na een fraaie klassieke periode thans in de donkere Middeleeuwen is beland. Zal het nieuwe millennium ook een Renaissance brengen?

Tja, die Rekenmeester!